

PITANJA I ODGOVORI

ŠAFAŘÍK ILI ŠAFÁRIK?
ŠAFARIK.

 oznati se filolog rodio 1795. u obitelji slovačkoga evangeličkoga župnika u Kobeliarovu u istočnoj Slovačkoj i dobio je ime Pavol Jozef Šafařík. Umro je 1861. u Pragu, dakle u Češkoj, kao Pavel Josef Šafařík.

Za života se obično potpisivao kao Paulus Schaffary. Problem njegova imena i prezimena očito je bar dijelom vezan uz pitanje njegove nacionalne i kulturne pripadnosti. Nju je obilježio i duhovni utjecaj njemačkoga evangeličkoga liceja u Kežmarku, od 1810., te njemačkih profesora na sveučilištu u Jeni, 1815. Dvije je godine, 1817.–1819., bio odgajatelj u jednoj glasovitoj mađarskoj obitelji u Prešpurku i Pešti. Stekavši profesuru iz humanističkih znanosti, zaposlio se kao profesor i ravnatelj nove srpske pravoslavne gimnazije u Novom Sadu, 1819.–1833. Vrativši se 1833. s obitelji u Prag, bio je privatni učitelj, zatim 1834. urednik Světazora, 1837. – 1847. cenzor te urednik utjecajnoga znanstvenoga Časopisa českého musea – ČČM, 1838.–1842. Kao bibliotekar sveučilišne knjižnice u Pragu imenovan je 1848. izvanrednim profesorom slavistike na praškom sveučilištu, ali je nakon godinu dana odstupio s Katedre.

Tim biografskim pojedinostima nije na odmet dodati da srpska sredina, poglavito pravoslavni kler, navodno (A. Novák) nije

imala razumijevanja za njegove prosvjetiteljske napore i panslavenske ideje pa je kao protestant 1825. bio lišen mjesta ravnatelja gimnazije i *de facto* odbačen. S druge strane, hrvatska ga je sredina jako poštovala pa tako Danica bilježi njegova mišljenja o različitim znanstvenim pitanjima, počevši od njegova opširnoga teksta pisanoga u prosvjetiteljskom duhu – Značaj i izobraženost slavskoga naroda u občinskom¹ i njegovih Misli o starobilosti Slavjanov u Europi,² najavljuje češko izdanje njegova poznatoga etnografskoga djela Slovanské starožitnosti,³ a iz ČČM donosi i Sud dra P. J. Šafarika o Babukićevoj slovnici.⁴ Iz toga časopisa Danica prenosi niz njegovih tekstova te njegove članke o „ilirskoj“ književnosti – Razsudak najnovijih plodovah slovesnosti ilirske⁵ i Slovesnost ilirska.⁶ U Danici nalazimo prijevode Šafaříkovih članaka o slavenskim književnostima, o slavenskoj etnografiji, o recepciji njegova djela Slovanský národopis i dr.

Šafaříkove zablude u pogledu hrvatske književnosti ilirci kao da su prečuli i previdjeli; naime 1833. u ČČM objavio je opsežnu studiju o najnovijoj književnosti „ilirskih Slavena“, u kojoj sve Hrvate osim kajkavaca svrstava u „katoličke Srbe“. Iako Slovak, Šafařík je i Slovacima odricao nacionalnu i jezičnu posebnost i nije se slagao sa Štúrovim idejama. Kao i Ján Kollár, također Slovak jako popularan među ilircima, afirmirao se u češkoj sredini i ukorijenio u češku kulturu.

¹ Danica, I./1835., str. 238. – 240., 242. – 244., 247. – 248., 250. – 253.

² Danica, II./1836., str. 27. – 28., 29. – 32., 122. – 124.

³ Danica, II./1836., str. 190. – 191.

⁴ Danica, III./1837., str. 89. – 90.

⁵ Danica, IV./1838., str. 201. – 202.; V./1839., str. 4., prev. S. Vraz

⁶ Danica, V./1839., str. 14. – 16., prev. V. Babukić

Izvorni izgovor prezimena Šafařík/Šafařík podrazumijeva ponajprije naglasak na prvom slogu, u slovačkom i dugi drugi *a* (*á*), a u češkom dugi *i* (*i*). Karakteristični češki alveolarni nesonorni vibrant *ř* u hrvatskom se tradicionalno percipira kao svojevrsni jedinstveni fonem *rž* (u bezvučnom kontekstu *rš*), pri čemu *r* nije i ne smije biti slogotvorno, npr. Dvořák → [dvo-ržak], Březina → [brže-zi-na], Šafařík → [ša-fa-ržik], Cihlář → [ci-hlarš], Přemysl → [prše-misl]. Budući da se *ř* razvio od *r* (Řím, římský – Rim, rimski) i da s njim morfonološki alternira (sestra – sestře, Petr – Petra – Petře), češki je *ř* u hrvatski izgovor

ispravnije i prirodnije prenijeti kao *r* (dakle: Přemysloviči – Premisloviči), nego kao artikulacijske varijante *ž/š* – [šafažik, pšemis], što se također događa. Pohrvačeno pak pisanje prezimena – P. J. Šafarik, uobičajeno od vremena ilirizma, fonološki je prozirno i Slovacima i Česima.

Pitanje hrvatskoga izgovora spornoga prezimena najjednostavnije rješava njegova slovačka inačica (tko ne može izgovoriti češko *ř*, neka izgovori „slovačko“ *r*).

S kroatističkoga su gledišta veći problem njegovi nedovoljno istraženi filološki radovi.

Dubravka Sesar

OSVRTI

UTEMELJENO DRUŠTVO PROFESORA HRVATSKOGA JEZIKA

Društvo profesora hrvatskoga jezika utemeljeno je na Osnivačkom saboru 13. listopada 2007. u prostorima Matice hrvatske u Zagrebu.

Netko će reći: Konačno!, a netko: Tek sada?! I jednima i drugima zajedničko je zadovoljstvo.

Odluka o osnivanju sazrijevala je nekoliko godina. A onda je tijekom 1. simpozija učitelja i nastavnika hrvatskoga jezika u Trogiru u travnju 2007. konkretno predloženo osnivanje strukovne udruge čiji su ciljevi zastupanje i promicanje interesa profesora hrvatskoga jezika, interesa nastavnoga predmeta hrvatskoga jezika i hrvatskoga jezika kao nacionalnoga i službenoga jezika u Republici Hrvatskoj. Zaključeno je da se naš

nastavni predmet nalazi u vrlo specifičnom položaju – kao temeljni i najvažniji predmet hrvatskoga obrazovnog sustava – te da je nužno osnivanje strukovnoga društva koje će promicati naše interese.

Pokretački odbor (Mirela Barbaroša-Šikić, Marijana Češi, Marina Čubrić, Suzana Kačić-Bartulović, Senija Komić, Srećko Listeš, Vesna Novak, Ingrid Šlosar i Maja Zrnčić) 12. travnja 2007. u Trogiru dogovorio je utemeljenje Društva profesora hrvatskoga jezika i započeo pripreme radove za utemeljiteljski Sabor Društva. Dogovorena je struktura Društva, sastavljen je prijedlog Statuta i Poslovnika te su predložene ostale djelatnosti Društva.

Na utemeljiteljskoj sjednici Sabora Društva okupilo se više od stotinjak profesora iz cijele Hrvatske. Među njima bili su i gosti i uzvanici koji su pozdravili Sabor i poželjeli Društvu uspješan rad. Svojim su nas obra-